

1. Γενικά. Κατά την άποψή σας: Ποιοι είναι οι τομείς συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής σας και οι κύριες συνολικές προκλήσεις; Ποιοι είναι οι κύριοι παράγοντες ανταγωνιστικότητας στην περιοχή σας όσον αφορά: i) τομείς, ii) επιχειρήσεις, iii) παράγοντες (π.χ. πανεπιστήμιο, αλυσίδες αξίας, συνέργειες κ.λπ.);

Απάντηση

Οι νησιωτικές οικονομίες στηρίζονται κατά βάση στον τουρισμό. Θα έλεγε κανείς όμως ότι η πιο μεγάλη πρόκληση που θα αντιμετωπίσει ο νησιωτικός χώρος στην Ελλάδα είναι η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του σε βάθος χρόνου.

Αναφέρομαι στην προσέλκυση επενδύσεων, στη δημιουργία υποδομών, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, στη διασύνδεση του πρωτογενούς τομέα με τον τουρισμό, μέσα από την ανάπτυξη μορφών τουρισμού όπως ο γαστρονομικός τουρισμός ή ο αγροτουρισμός.

Η ανταγωνιστικότητα όμως συνδέεται με το δείκτη οικονομικής ελευθερίας και άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, έναν δείκτη για τον οποίο δεν μπορούμε να είμαστε υπερήφανοι ως χώρα. Μαζί με έναν άλλο κρίσιμο δείκτη: τη φορολογία.

Δυστυχώς δεν υπάρχει ένα χωροταξικό για τον τουρισμό στις νησιωτικές περιοχές, αντίθετα υφίστανται οριζόντιες απαγορεύσεις που θέτουν εμπόδια σε επενδυτικές δραστηριότητες.

Τι σημαίνει αυτό;

Πολύ απλά σημαίνει ότι αυτή τη στιγμή η χωροθέτηση τουριστικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα εξαρτάται από τα ισχύοντα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικού Σχεδιασμού, τα οποία έγιναν το 2003 και το 2004.

Από τότε όμως έχουν περάσει 15 χρόνια και τα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης έχουν διαφοροποιηθεί ενώ υπάρχουν και νέα προϊόντα αλλά και τάσεις της αγοράς που δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν από αυτά τα Περιφερειακά Σχέδια.

Ακόμα και τα νέα περιφερειακά σχέδια που προσπαθεί να θεσπίσει το τελευταίο διάστημα η κυβέρνηση, χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν το ζήτημα του τουρισμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και όμορες περιοχές σε γειτονικές Περιφέρειες αντιμετωπίζονται με εντελώς διαφορετικό τρόπο, ενώ είναι εμφανής η έλλειψη τεκμηρίωσης της προτεινόμενης χωροθέτησης με βάση τις επικρατούσες συνθήκες στην διεθνή και την ελληνική τουριστική αγορά.

Με αυτό τον τρόπο όμως πολύ δύσκολα μπορούν να γίνουν και κυρίως να έρθουν επενδύσεις.

Ένα άλλο σοβαρό ζήτημα , που έχει αρχίσει να επηρεάζει τον τουρισμό στα νησιά μας είναι η μείωση της ανταγωνιστικότητας που οφείλεται στην υπερφορολόγηση.

Μετά την κατάργηση των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ και κυρίως μετά την αύξηση των φορολογικών επιβαρύνσεων, το τουριστικό μας προϊόν έχει υποχωρήσει ως προς την ανταγωνιστικότητά του σε σχέση με το τουριστικό προϊόν άλλων χωρών.

Είμαστε πιο ακριβοί ως χώρα αφού οι φορολογικές επιβαρύνσεις δεν μπορούν να απορροφηθούν από τις επιχειρήσεις.

Ειδικότερα και σε σχέση με τα ισχύοντα σε άλλες χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Κύπρος, η Γαλλία και η Πορτογαλία, ο ΦΠΑ στην Ελλάδα στις υπηρεσίες που συνδέονται με τον τουρισμό είναι ιδιαίτερα υψηλός. Έχουμε ΦΠΑ στη διαμονή στο 13% ενώ Ισπανία , Γαλλία και Ιταλία έχουν 10%, η Κύπρος 9% και η Πορτογαλία 6%. Έχουμε ΦΠΑ στην εστίαση στο 24% ενώ η Πορτογαλία έχει 13%, Ισπανία, Γαλλία και Ιταλία 10% και η Κύπρος 9%.

Πιστεύω ότι όλοι συμφωνούν ότι με αυτούς τους συντελεστές , ο τουρισμός θα αρχίσει να εμφανίζει σημεία κόπωσης στο άμεσο μέλλον. Ίδη τα μηνύματα που έρχονται από την Γερμανία είναι άσχημα για το 2019 καθώς συνεχίζετε η πτωτική τάση για Ελλάδα όταν οι κρατήσεις για Τουρκία και Αίγυπτο σπάνε το ένα ρεκόρ μετά το άλλο.

2. Ειδικό θεματικό τομέα / τομέας πολιτικής. Περιγράψτε τους στόχους και τα κύρια μέτρα που εφαρμόζονται στον συγκεκριμένο τομέα πολιτικής. Ποιες είναι οι συνθήκες και οι προκλήσεις; Πώς συμμετέχετε στη στρατηγική / πολιτική; Τι λειτουργεί και τι δεν λειτουργεί; Ποιες είναι οι προσδοκίες / οι προτάσεις σας;

Απάντηση

Αναφέρθηκα πριν στις δύο βασικές παθογένειες στον τομέα του τουρισμού στα νησιά μας. Υπάρχουν όμως και άλλες που συνιστούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη της νησιωτικής επιχειρηματικότητας.

Υπάρχει ένας αναπτυξιακός νόμος σε ισχύ, ο οποίος όμως έχει εξαιρετικά περιορισμένους διαθέσιμους πόρους, οι οποίοι δεν επαρκούν για να χρηματοδοτηθούν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες στο νησιωτικό χώρο, ιδιαίτερα στους τομείς της αναβάθμισης της ποιότητας εγκαταστάσεων, υποδομών και υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού αλλά και σε άλλους τομείς.

Να υπενθυμίσω επίσης ότι το 75% των ενταγμένων επενδυτικών σχεδίων στους Νόμους 3299/04 και 3908/2011 δεν υλοποιούνται λόγω της κρίσης και της αδυναμίας άντλησης πόρων μέσα στις προθεσμίες που είχαν τεθεί και το πρόβλημα αυτό δεν αντιμετωπίστηκε

αφού οι όποιες παρατάσεις δόθηκαν ήταν ουσιαστικά απαγορευτικές για τη συνέχιση των επενδυτικών αυτών σχεδίων.

Τα Επιμελητήρια σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν πυλώνες σχεδιασμού των πολιτικών ανάπτυξης. Στη χώρα μας , παρά το γεγονός ότι σε θεωρητικό επίπεδο τα Επιμελητήρια ασκούν συμβουλευτικό ρόλο, σε πρακτικό επίπεδο ο ρόλος αυτός είναι υποβαθμισμένος με ευθύνη των κυβερνήσεων. Διαχρονικά.

Συνήθως καλούμαστε να τοποθετηθούμε πάνω σε πολιτικές που ετοιμάζουν άλλοι για εμάς χωρίς εμάς και χωρίς να έχουμε συμβάλλει στη διαμόρφωσή τους. Κάποιες φορές μάλιστα χωρίς να εισακούονται οι προτάσεις ή οι θέσεις μας.

Συνοψίζοντας , θα έλεγα ότι στον θεματικό άξονα που λέγεται τουρισμός και μας αφορά άμεσα , στο νησιωτικό χώρο θα πρέπει:

1ov- Να αποκτήσουμε ένα νέο χωροταξικό για τον τουρισμό, με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση του Ελληνικού τουρισμού και την έννοια της αειφορίας, την προσέλκυση επενδύσεων αλλά και τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου με σταθερούς κανόνες για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

2ov- Να μειωθούν οι φορολογικοί συντελεστές που μας δημιουργούν πρόβλημα ανταγωνιστικότητας σε βάθος χρόνου.

3ov- Να αποκτήσουμε ένα νέο αναπτυξιακό νόμο στον οποίο, η στόχευση από την μία θα πρέπει να είναι η επιδότηση με τη μορφή πόρων αλλά από την άλλη, θα πρέπει να υπάρχει το κίνητρο γενναίων, ουσιαστικών και πραγματικών φοροαπαλλαγών και φοροελαφρύνσεων για τις νησιωτικές περιοχές. Ο επιχειρηματίας θα πρέπει να είναι αυτός που θα αποφασίζει αν θα θέλει να ακολουθήσει τον έναν ή τον άλλο δρόμο. Στον αναπτυξιακό νόμο θα πρέπει να εντάσσονται επιχειρήσεις μεταποίησης προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, της εστίασης των υδατοκαλλιεργειών και της αλιείας, στην κατεύθυνση της σύνδεσής τους με το τουριστικό προϊόν.

4ov)- Ένταξη στα Νησιωτικά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα δράσεων διανησιωτικής συνεργασίας, με clusters και επιχειρηματικές συνεργασίες. Μέσα από Διαπεριφερειακά προγράμματα να αναπτυχθούν συνεργασίες, για παράδειγμα, ανάμεσα σε επιχειρήσεις του Βορείου και του Νοτίου Αιγαίου αλλά και ανάμεσα σε επιχειρήσεις του Ιονίου και της Ηπείρου ή της Δυτικής Ελλάδας.

5ov) - Αλλαγή της φιλοσοφίας των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων με τη δημιουργία αυτόνομων υποπρογραμμάτων ανά νησιωτική περιφερειακή ενότητα. Για παράδειγμα, η Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας, για παράδειγμα, πρέπει να έχει το δικό της υποπρόγραμμα , ενταγμένο στο ΠΕΠ Ιονίων Νήσων.

Κλείνω με μια αναφορά στην αναγκαιότητα μιας άλλης αντιμετώπισης των νησιών στον αναπτυξιακό νόμο. Τα νησιά πρέπει να είναι στην κατηγορία της μέγιστης έντασης

ενισχύσεων και υπάρχουν τα επιχειρήματα που συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση και συνιστούν τη νομιμοποιητική βάση, όπως:

α) η γεωγραφική ασυνέχεια και το μικρό μέγεθος των πόρων που μπορούν να αξιοποιηθούν.

β) Το υψηλό λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων στα νησιά, που απαιτεί υψηλότερες δαπάνες αλλά και αυξημένο χρόνο για τη μεταφορά πρώτων υλών και προϊόντων.

γ) Η εικόνα των οικονομιών μικρής κλίμακας στα νησιά, λόγω της μικρής αγοράς.

3. Διακυβέρνηση. Παρέχετε μια σύντομη επισκόπηση των οριζόντιων / κάθετων μηχανισμών διακυβέρνησης. Κατά την άποψή σας, σε ποιο βαθμό η περιοχή σας μπορεί να καθορίσει / εφαρμόσει τις δικές της προτεραιότητες και πολιτικές; Τι λειτουργεί, τι δεν λειτουργεί, που μπορεί να γίνει για βελτίωση, από ποιον;

Απάντηση

Είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα ερώτηση.

Συνήθως λέμε ότι η Ελλάδα στερείται μιας ολοκληρωμένης νησιωτικής πολιτικής και αυτό είναι η αλήθεια.

Στην πραγματικότητα όμως και η ίδια η Ευρώπη, για να αναφερθούμε σε ένα παράλληλο σύστημα διακυβέρνησης, δεν διαθέτει νησιωτική πολιτική. Για την ακρίβεια η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν δίνει λύσεις στα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά μας.

Η χώρα μας είναι η κατ'έξοχήν νησιωτική περιφέρεια της Ευρώπης, θα έπρεπε η ίδια να έχει θέσει στην κορυφή των προτεραιοτήτων της, τις αναγκαίες αλλαγές στην περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα ιδιαίτερα προβλήματα της νησιωτικότητας. Δυστυχώς αυτό δεν συμβαίνει. Η Ελλάδα δεν έχει καταφέρει να οριοθετήσει στόχους αλλά και να αναδείξει τις πραγματικές διαστάσεις των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα νησιά μας.

Αν δούμε την Πολιτική Συνοχής 2014-2020, θα διαπιστώσουμε ότι τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα δεν έχουν τις απαιτούμενες επιλέξιμες δράσεις για τη βελτίωση των υποδομών, των μεταφορών και της προσβασιμότητας, ζητήματα δηλαδή που είναι καίριας σημασίας για τα νησιά μας.

Το βασικό όμως πρόβλημα είναι η άνιση και ετεροβαρής κοινοτική χρηματοδότηση που στηρίζεται σε κριτήρια με βάση το ΑΕΠ κάθε Περιφέρειας, ενώ τα κριτήρια είναι περισσότερο σύνθετα και περιλαμβάνουν τις ανάγκες, την κατάσταση των υποδομών και κυρίως την ανταγωνιστικότητα.

Θα αναφέρω πάλι την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, ως παράδειγμα. Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων με βάση το ΑΕΠ κατατάσσεται στην 187η θέση μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης. Με βάση όμως την ανταγωνιστικότητα η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων υποχωρεί στη 249η θέση.

Δυστυχώς όμως στην κατανομή των πόρων ισχύουν τα κριτήρια που συνδέονται με το ΑΕΠ και αυτό σημαίνει λιγότερα χρήματα για τις νησιωτικές περιοχές.

Πιστεύω ότι θα πρέπει η ίδια η Ευρώπη να αποκτήσει μια νησιωτική πολιτική και αυτό μπορεί να γίνει με πρωτοβουλίες χωρών, όπως η Ελλάδα που είναι ο ορισμός της πολυνησιωτικής χώρας.

Ο στόχος πρέπει να είναι η αλλαγή της Ευρωπαϊκής πολιτικής για τη νησιωτικότητα για την περίοδο μετά το 2020, που θα πρέπει να περιλαμβάνει :

1ον) Την ένταξη των νησιωτικών περιφερειών στην κατηγορία των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών, προκειμένου να αυξηθεί η χρηματοδότηση.

2ον) Την υιοθέτηση πρόσθετων κριτηρίων για την κατανομή των πόρων στις νησιωτικές περιφέρειες. Σε αυτά πρέπει να ενταχθούν τα κριτήρια κατάταξης ως προς την ανταγωνιστικότητα, την προσβασιμότητα, το δείκτη προσέλκυσης επενδύσεων και άλλα. Όχι μόνο το ΑΕΠ κάθε περιφέρειας.

3ον) Την ενίσχυση των καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων στα νησιά .

Χρειάζεται όμως και μια άλλη οπτική στο τοπικό πεδίο διακυβέρνησης και αυτό αποτελεί δική μας ευθύνη.

Η αυτοδιοίκηση, σήμερα είναι εγκλωβισμένη σε καταστάσεις που την καθιστούν ανίσχυρη. Αναφέρομαι στη γραφειοκρατία και στην επικάλυψη αρμοδιοτήτων. Πρέπει να πάμε σε ένα νέο επαναπροσδιορισμό των αρμοδιοτήτων Κράτους, Δήμου και Περιφερειών.

Ιδιαίτερα στους μεγάλους νησιωτικούς δήμους θα πρέπει να λειτουργούν Τοπικές Μονάδες Ανάπτυξης, που θα είναι διασυνδεδεμένες με τα Υπουργεία για την υποδοχή αλλά και την αδειοδότηση επενδυτικών πρωτοβουλιών.

Πιστεύω ότι η χώρα δεν μπορεί να βγει από τα αδιέξοδα στα οποία βρίσκεται, όσο συντηρείται ένα παρωχημένο μοντέλο κρατισμού που ανήκει σε άλλες εποχές, όσο συντηρείται ένα ξεπερασμένο διοικητικό και υπεσυγκεντρωτικό μοντέλο που δεν αξιοποιεί την αυτοδιοίκηση.